

Tampereen kaupungin lausunto useilla hallinnon tasoilla luottamushenkilönä toimimista arvioineen työryhmän arviomuistiosta

Tampereen kaupunki kiittää lausuntopyynnöstä.

1) Usealla hallinnon tasolla luottamushenkilönä samanaikaisesti toimimisesta yleisesti

Kunnat ja hyvinvointialueet tekevät paljon yhteistyötä. Hyvinvointialueuudistuksen jälkeen on tullut melko usein tilanteita, joissa toimielimen päätöksenteossa tulee esille kysymys esteellisyydestä kunnan ja hyvinvointialueen toimielimen jäsenyyden vuoksi. Kysymykset liittyvät tyypillisesti toimintaan kunnanhallituksessa tai aluehallituksessa tai näiden jaostossa.

Käytännön kokemuksen perusteella vaalikelpoisuutta ja esteellisyyttä koskevien asioiden huomioon ottaminen edellyttää luottamushenkilöltä aktiivisuutta ja ymmärrystä vaalikelpoisuuden ja esteellisyyden käsitteistä. Tampereen kaupunki antaa näistä säännöllisesti koulutusta ja neuvontaa. Osa kysymyksistä on toistuvia ja käytännönläheisiä, mikä osoittaa, että sääntely ja tulkinnat voivat näyttäytyä käytännössä osittain vaikeana. Kaksoisrooleihin ja niistä johtuviin esteellisyytilanteisiin on kiinnitetty huomiota myös kokoustilanteissa.

Kuluvalla valtuustokaudella kysymykset ovat aikaisempaan verrattuna vähentyneet. Käsitteemme mukaan valtuustoryhmät arvioivat rooliyhdistelmien vaikutuksia ja mahdollisia tulevia esteellisyytilanteita jo silloin, kun ne ehdottavat henkilöitä toimielimiin. On myös mahdollista, että osa luottamushenkilöistä on kokenut kaksoisroolit käytännössä sekä ajankäytön että roolien vuoksi hankaliksi ja tehnyt valinnan kunnan ja hyvinvointialueen tehtävien välillä ehdolle asettaessaan uudelle valtuustokaudelle.

Monitasoisuus voi altistaa sekä tosiasiallisille että koetuille eturistiriidoille, lisätä virheellisen menettelyn riskiä ja heikentää luottamusta päätöksenteon puolueettomuuteen.

2) Ehdokkaaksi asettumisen rajoittaminen (arviomuistion luku 5)

Tampereen kaupunki pitää vaali- ja osallistumisoikeuksien turvaamista lähtökohtana, eikä kannata ehdokasasettelun rajoituksia.

Tampereen kaupungin näkemyksen mukaan ensisijaiset keinot ovat roolikasautumisen ehkäiseminen toimielimiä muodostettaessa ja poliittisissa neuvotteluissa, selkeä ennakollinen arviointi siitä, missä rooliyhdistelmissä eturistiriidat toistuvat ja jäävyksiä syntyy käytännössä paljon sekä läpinäkyvyys siitä, millä tasoilla sama henkilö toimii tai on ehdolla.

3) Kunnan luottamushenkilön ja kunnanjohtajan vaalikelpoisuus aluehallitukseen (arviomuistion luku 6.3.5)

Merkittävimmät riskit liittyvät asetelmiin, joissa sama henkilö on samanaikaisesti kunnanhallituksessa (tai kunnan johtotehtävässä) ja aluehallituksessa (tai hyvinvointialueen johtotehtävässä).

Tällaiset rooliyhdistelmät lisäävät eturistiriitojen todennäköisyyttä.

Työryhmä on katsonut perustelluksi, että usein toistuvia eturistiriitoja vältettäisiin jo ennakolta säätämällä uusia toimielinkohtaisia vaalikelpoisuusrajoituksia toimimiselle samanaikaisesti aluehallituksessa ja kunnanhallituksessa. Lisäksi rajoitettaisiin alueen kunnan kunnanjohtajan tai pormestarin toimimista aluehallituksessa. Vastaavasti voisi olla perusteltua rajoittaa hyvinvointialuejohtajan toimimista alueen kunnan kunnanhallituksessa. Tampereen kaupunki pitää näitä kannanottoja perusteltuina.

4) Henkilöstön vaalikelpoisuus aluehallitukseen (arviomuistion luvut 6.3.2–6.3.4)

Aluehallituksella on johtamis- ja työnantajarooli. Henkilöstön osallistumisessa voidaan nähdä myös hyötyjä toimintaympäristön tuntemuksen kannalta, mutta samalla voi syntyä riskiä roolien sekoittumisesta, jos työnantaja- ja työntekijäasetelma limittyvät päätöksenteossa.

5) Kuntalakiin liittyvät kysymykset ja muut työryhmän havainnot (luku 7)

Tampereen kaupunki kannattaa sitä, että roolien ja sidonnaisuuksien läpinäkyvyyttä parannetaan ja että monitasoisuus tunnustetaan nykyistä paremmin. Sääntelyn tulee olla selkeää ja ennakoitavaa.

6) Muut huomiot

Tampereen kaupunki on arvioinut eri rooliyhdistelmiä myös muissa yhteyksissä, esimerkiksi konserniyhtiöiden hallituksen jäsenyyksissä. Myös näissä tilanteissa päällekkäiset roolit voivat heikentää toimielinten toimintakykyä ja luottamusta toiminnan asianmukaisuuteen, vaikka esteellisyystilannetta ei olisi käsillä.

Tampereen kaupunki korostaa sääntelyn selkeyttä ja ennakoitavuutta. Tampereen kaupunki on antanut luottamushenkilöille melko usein neuvontaa myös tilanteissa, joissa arvioidaan esimerkiksi lyhytaikaisen työsuhteen vaikutusta vaalikelpoisuuteen toimieliimeen.